

PEDAGOGIKOS STUDENTŲ SAVANORIŠKOS VEIKLOS RAIŠKA: LIETUVOS IR LATVIJOS AUKŠTŲJŲ MOKYKLŲ ATVEJIS

Dr. doc. Algimantas Bagdonas, Nijolė Meškeliene

Kauno kolegija

Dr. Svetlana Ušča

Rezeknės technologijų akademija

Doc. Jana Grava

Liepojos universitetas

DOI: <https://doi.org/10.52320/svv.vliVIII.282>

Anotacija

Straipsnyje, remiantis mokslinės analizės ir atlikto tyrimo duomenimis, pagrįstas Lietuvos ir Latvijos pedagoginių studijų (ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo) studijų programų studentų dalyvavimo savanoriškoje mastas, motyvai ir reikšmė asmeniniam tobulėjimui. Nagrinėta teorinė medžiaga atskleidė, kad, nors pastarąjį dešimtmetį skiriamas ypatingas dėmesys savanoriškai veiklai, jaučiama įsitraukimo į šią veiklą tendencija, tačiau ne visose ES šalyse, tame tarpe ir Baltijos šalyse, skiriama pakankamai dėmesio savanorystės idėjos stiprinimui, jos infrastruktūrai, daugelis procesų paliekami savieigai. Siekiant į tai atkreipti dėmesį Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas ragina ES Komisiją imtis veiksmų ir 2025 metus paskelbti Europos savanorių metais. Tyrimo problema – nepakankamas pedagoginių studijų programų studentų įsitraukimas į savanorišką veiklą. Tyrimo tikslas – atskleisti studentų savanoriškos veiklos raišką. Tyrime taikyti mokslinės literatūros ir dokumentų analizės, apklausos raštu, aprašomosios statistikos, turinio analizės ir apibendrinimo metodai. Tyrimas atliktas Lietuvos ir Latvijos aukštosiose mokyklose, apklausiant pedagoginių studijų programų studentus. Tyrimo rezultatų analizė atskleidė, kad savanoriškoje veikloje dalyvavimo mastas didesnis Latvijos studentų nei Lietuvos. Didžiausia dalis apklaustųjų dalyvavo ne ilgalaikėje, o epizodinėje savanoriškoje veikloje. Pagrindinis motyvas, skatinantis dalyvauti savanoriškoje veikloje, abiejų apklaustųjų grupių yra vienodas – noras padėti kitiems. Ir Lietuvos, ir Latvijos studentams, dalyvaujantiems savanoriškoje veikloje reikšmingiausia yra emocinis pasitenkinimas, savirealizacija, naujos patirties įgijimas. Tyrimas atskleidė, kad, dalyvaujant savanoriškoje veikloje svarbu tenkinti ne tik kitų, bet ir savo poreikius, gaunant naudos savo asmeniniam tobulėjimui. Respondentų teigimu, reikšmingiausia yra tai, kad jie savanoriškos veiklos metu patyrė emocinį pasitenkinimą, galėjo save realizuoti bei įgyti naujos patirties. Tyrimo rezultatai atskleidė, kad studentams labai svarbi gauta asmeninė nauda – dorovinių vertybių ugdymas bei naujų pažinčių atradimas savanoriškų veiklų metu.

Raktiniai žodžiai: pedagoginių studijų studentai, savanoris, savanoriška veikla, ugdymas.

Įvadas

Temos aktualumas. Savanoriška veikla šiandieninėje visuomenėje vaidina svarbų vaidmenį ir įgauna vis didesnę globalų mastą, daro įtaką pilietinės visuomenės ugdymui, prisideda sprendžiant socialines problemas. Lietuvos Respublikos seimas 2022 metus paskelbė Savanorystės metais, ragindamas pabrėžti savanorystės svarbą ir paskatinti visuomenę kuo plačiau dalyvauti savanoriškoje veikloje, atkreipiant dėmesį į tai, kad savanoriška veikla yra svarbi nevyriausybių organizacijų ir bendruomenių veiklos dalis, kuriai skatinti bei palaikyti būtinas ilgalaikis pasitikėjimu grįstas abipusiu bendradarbiavimu ir koordinavimu tarp įvairių institucijų ir įstaigų tiek nacionaliniu, tiek savivaldybių lygmeniu (LR Seimas, 2021). 2019 – 2027 ES jaunimo strategijoje numatyta viena iš pagrindinių veiklos sričių – ES ir už jos ribų jaunų žmonių savanoriškos veiklos skatinimas, siekiant mokymosi mobilumo, solidarumo ir tarpkultūrinio supratimo (Flash Eurobarometer 478, 2019, p. 4). 2020 m. atlikto tyrimo *Jaunimo savanoriškos veiklos vystymas Lietuvoje* ataskaitoje pastebima, kad 14 – 29 metų jaunimas yra amžiaus grupė, labiausiai dalyvaujanti savanoriškoje veikloje, lyginant su kitomis, o Lietuvoje jaunų žmonių per 12 mėnesių dalyvavusių savanoriškoje veikloje vidurkis artėja prie Europos Sąjungos vidurkio (Jaunimo savanoriškos veiklos vystymas Lietuvoje, 2020, 30 psl.). Savanoriška veikla ugdo atsakomybės jausmą ir turi didelę teigiamą įtaką fizinei ir psichinei sveikatai. Savanoriavimo patirtis lavina asmeninius įgūdžius, skatina socializaciją bei savirealizaciją ir tampa patirtimi bei ateities kapitalu, kurį vėliau visuomenė, ypač jaunimas, gali pritaikyti ir darbo rinkoje (LR Seimas, 2021).

Studentai yra išskirtinė jaunų žmonių socialinė grupė ir potencialūs nariai, galintys dalyvauti tokioje veikloje. Studentų bendruomenei būdingas aukščiausias pilietinis aktyvumas, pasireiškiantis noru realizuoti save įvairiose gyvenimo srityse. Savanorystės fenomenas laikomas svarbiu socialinio solidarumo ir socialinio pasitikėjimo veiksmu bei prosocialaus individo elgesio forma (Кисляков,

Шмелева, Говин, 2019, p. 125). Studentų savanorystė, kaip nauja savanoriškos veiklos tendencija, yra naudinga studentams, aukštosioms mokykloms, nevyriausybinėms organizacijoms, visuomenei. Aukštosios mokyklos skatina studentų savanorišką veiklą kaip galimybę prisidėti prie bendruomenės veiklos ir kartu siekti savo tikslų (Haski-Leventhal, Paull, Young, MacCallum, Holmes, Omari, Scott, Alony, 2020, p. 113). Savanoriška veikla studijų metu tampa ypatingai svarbia, įgyjant patirties ir įgūdžių, skatinančių tolimesnę asmeninę raidą, sudarančią sąlygas neformaliai mokymuisi. Nors visuomenėje laikomasi nuomonės, kad savanorystės plėtra svarbi, bet Lietuvoje nėra skiriama pakankamai dėmesio savanorystės idėjos stiprinimui, daugelis procesų paliekama savieigai (Jaunimo savanoriškos veiklos vystymas Lietuvoje, 2020, p. 26).

Problemos pagrindimas. Šio tyrimo metu buvo aktualu išsiaiškinti būsimų ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogų įsitraukimo į savanorišką veiklą mastą, motyvus ir naudą asmeniniam tobulėjimui. Šiuo tyrimu siekta pasidomėti Lietuvos ir Latvijos aukštųjų mokyklų studentų, pasirinkusių Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo studijas, savanoriškos veiklos raiška ir ypatumais. Siekiant apibrėžti mokslinės problemos esmę keliami *probleminiai klausimai*: koks pedagoginių studijų programų studentų įsitraukimas į savanorišką veiklą? kokie motyvai skatina įsitraukti į savanorišką veiklą? koks studentų požiūris į savanoriškos veiklos naudą?

Tyrimo problema – nepakankamas pedagoginių studijų programų studentų įsitraukimas į savanorišką veiklą.

Tyrimo objektas – studentų savanoriškos veiklos raiška.

Tyrimo tikslas – atskleisti studentų savanoriškos veiklos raišką.

Tyrimo uždaviniai:

1. Teoriškai pagrįsti savanoriškos veiklos reiškinių.
2. Atskleisti Kauno kolegijos, Rezeknės technologijų akademijos ir Liepojos universiteto pedagogikos studentų dalyvavimo savanoriškoje veikloje mastą, dalyvavimo motyvus ir naudą asmeniniam tobulėjimui.

Tyrimo metodai: duomenų rinkimo metodai – mokslinės literatūros ir dokumentų analizė, apklausa raštu; duomenų apdorojimo metodai – aprašomoji statistika, turinio analizė ir apibendrinimas.

1. Savanoriškos veiklos samprata ir ypatumai

Savanoriška veikla yra matomiausia solidarumo skatinimo, socialinės įtraukties ir socialinio kapitalo kūrimo išraiška, daranti transformacinį poveikį visuomenei (Measuring the impact of volunteering, 2018, p. 6). Savanoriška veikla (savanorystė) – savanorio neatlyginamai atliekama visuomenei naudinga veikla, kurios sąlygos nustatomos savanorio ir šios veiklos organizatoriaus susitarimu ir atliekama vadovaujantis naudos visuomenei ir asmeniui, bendradarbiavimo bei įvairovės ir lankstumo principais (LR Seimas, 2011). Savanoris – asmuo, laisva valia pasirinkęs skirti savo laiką ir jėgas visuomenei bei jos reikmėms, nesiekdamas sau finansinės naudos (Kurapkaitienė, 2013, p. 34). Apžvelgus mokslinę ir informacinę literatūrą, ES dokumentus (Kurapkaitienė, 2013; Europos Sąjungos oficialus leidinys, 2022/C 152/04; Savanorystės esamos situacijos analizė, 2019; Jaunimo informavimo konsultavimo vadovas, 2013; Kurapkaitienė, Kėžaitė – Jankūnienė, 2015) pateikiama savanorystės veikimo schema (1 pav.), atspindinti savanoriškos veiklos esmę, įvairovę, ypatumus.

1 pav. Savanorystės veikimo schema

Šaltinis: sudaryta autorių pagal atlikto tyrimo duomenis, 2022.

Pagal rūšį savanoriška veikla gali būti formali ir neformali (Savanorystės esamos situacijos analizė, 2019, p. 5):

- formali savanoriška veikla – tai neatlygintina pagalba, dalyvaujant grupių, klubų ar organizacijų veikloje, turint tikslą suteikti naudos žmonėms ar aplinkai (pavyzdžiui, dalyvaujant gyvūnų apsaugos organizacijose ar pan.),

- neformali savanoriška veikla kaip neatlygintina asmens pagalba kitiems žmonėms, nesusijusiems giminytės ryšiais, formaliai neįsitraukiant į organizuotą veiklą.

Kai kuriose ES valstybėse narėse neformalios savanoriškos veiklos kaip savanorystės dažnai nepripažįsta nei paramą teikiantys asmenys, nei šios veiklos naudos gavėjai, nei teisinės savanoriškos veiklos sistemos. Tai yra viena iš priežasčių, kodėl savanorių vaidmuo šiuo metu yra nepakankamai vertinamas (Europos Sąjungos oficialus leidinys, 2022/C 152/04, 2.3 punktą). Pagal trukmę savanoriška veikla gali būti šių formų (Kurapkaitienė, 2013, 77-81 psl., Kurapkaitienė, Kėžaitė – Jankūnienė, 2015, p. 36):

- epizodinė – kai savanoris atlieka tik vienkartinį darbą, nesiedamas savęs su savanoriškos veiklos organizatoriais,

- trumpalaikė – trunka ne ilgiau kaip 3 mėn. ir savanoriai į organizaciją priimami konkrečioms trumpalaikiams darbams atlikti. Tokie darbai yra labiau orientuoti į rezultatą nei į procesą,

- ilgalaikė – trunka ilgiau kaip 3 mėn., savanoris atlieka aiškų ir įvardintą darbą, dažniausiai ilgalaikė savanoriška veikla yra formali, t. y., savanoriaujama organizacijoje.

Visuomenėje vis labiau plinta epizodinės savanoriškos veiklos forma, kai savanoris atsitiktinai ar planuotai vieną ar kelis kartus suteikia ieškomą pagalbą, pvz., įvykus nelaimėi (gaisras, potvynis), padedant savanoriaujančiam draugui, neprisiimant įsipareigojimo kartais atvykstant pagalbėti į vieną ar kitą organizaciją. Neretai į tokią veiklos formą asmenys įsitraukia iš smalsumo, susidomėjimo, mėgstantys naujas pažintis ir prasmingą veiklą, norėdami išbandyti savanorišką veiklą ir dėl didelio gyvenimo tempo negalintys apsispręsti dėl ilgalaikės savanorystės. Savanoriai pagal savo norą, siekiamus tikslus gali rinktis savanoriškos veiklos sritį. Savanoriška veikla gali būti vykdoma su žmonėmis susijusiuose sektoriuose t. y., atskirose veiklos srityse (Jaunimo informavimo ir konsultavimo vadovas, 2013, p. 55; Kurapkaitienė, Kėžaitė – Jankūnienė, 2015, p. 52 – 58):

- socialinės veiklos sritis (pagalba pažeidžiamoms žmonių grupėms, pagalba renkant skurstantiesiems labdarą maistu, drabužiais, reikalingais daiktais ir pan.),

- švietimo sritis (savanorių įsitraukimas į papildomas popamokines ar postudijines institucijų veiklas),

- aplinkosaugos sritis (įvairios žaliųjų organizacijos, vykdančios visuomenines ir politines akcijas, gyvūnų globos organizacijos, kurių nariai saugo ir globoja naminius augintinius, išvartus arba atneštus jų šeiminkų),

- kultūrinės veiklos sritis (meno ir kultūros renginiai: koncertai, festivaliai, spektakliai, parodos ir t. t., kur savanoriai padeda atlikti organizacinius, tvarkos palaikymo ir kitus darbus),

- sporto sritis (tarptautiniai ir nacionaliniai sporto renginiai, kur reikalinga įvairi savanoriška veikla, mankštos propagavimas),

- sveikatos priežiūros sritis (organizacijos, vienijančios tam tikra liga sergančius asmenis, kurios atstovauja bendriems interesams ir lengvina ta liga sergančių žmonių gyvenimą, ligonių lankymas namuose),

- bendruomenių veiklos sritis (mikrorajonų, kaimo ir kitų vietos bendruomenių organizacijos, besirūpinančios vietinės bendruomenės aktualijomis),

- religinės veiklos sritis (savanorystė kasdienėje bažnytinių bendruomenių veikloje ir renginiuose).

Pastebima, kad vis daugiau Lietuvos gyventojų domisi savanoryste ir į ją įsitraukia, nors savanoriškos veiklos kaip valstybės politikos remiamos ir skatinamos veiklos samprata Lietuvos visuomenėje yra nauja (Paplauskienė, 2021, p. 39). Savanoriška veikla suteikia galimybę jaunimui ugdyti naudingas kompetencijas asmeniniame ir profesiniame gyvenime, stiprina pilietines nuostatas, padeda išreikšti save, skatina asmeninį tobulėjimą, taip pat suteikia galimybę įgyti žinių ir įgūdžių, padedančių lengviau ir greičiau integruotis į darbo rinką (Jaunimo savanoriškos veiklos vystymas, 2020, 30 psl.; LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, 2013, II skyrius). Jauniems žmonėms savanorystė

turi ypatingą reikšmę. Dažnai tai yra pirmoji jų veikla, kurioje jie gali reaguoti į realius socialinius poreikius ir greitai pamatyti savo, kaip aktyvių piliečių, veiksmų poveikį, sumažinti socialinės atskirties riziką (Europos Sąjungos oficialus leidinys, 2022/C 152/04, 5.1 punktas).

2. Studentų dalyvavimo savanoriškoje veikloje empirinis tyrimas

2.1. Tyrimo metodika ir organizavimas

Tyrimo duomenų analizė remiasi trijų aukštųjų mokyklų (dviejų Latvijos ir vienos Lietuvos) - Kauno kolegijos Menų ir ugdymo fakulteto bei socialinių partnerių Rezeknės technologijų akademijos ir Liepojos universiteto Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo studijų programų studentų anketinės apklausos duomenų, surinktų 2022 m. spalio – gruodžio mėn., statistine analize. Siekiant atskleisti šių trijų aukštųjų mokyklų pedagoginių programų studentų dalyvavimo savanoriškoje veikloje mastą, motyvus ir naudą, remiantis teorinėmis koncepcijomis, pateiktomis straipsnio teorinėje dalyje (Europos Sąjungos oficialus leidinys, 2022/C 152/04; Haski-Leventhal, Paull, Young, MacCallum, Holmes, Omari, Scott, Alony, 2020; Jaunimo informavimo ir konsultavimo vadovas, 2013; Jaunimo savanoriškos veiklos vystymas Lietuvoje, 2020) parengtas kiekybinio tyrimo instrumentas - anketa. Anketa sudarė 18 klausimų, kurie suskirstyti į 4 blokus – įvadinė dalis, diagnostinių klausimų blokas (13 klausimų), atviro tipo klausimai (1 klausimas), demografiniai klausimai (4 klausimai). Pagrindiniame diagnostinių klausimų bloke pateikta 10 prasminių klausimų apie savanoriškos veiklos sampratą, dalyvavimo savanoriškoje veikloje terminus, formas, sritis, motyvus, veikimo pobūdį. Šiame bloke pateiktas ir 1 atviro tipo klausimas savanoriškos veiklos įtakos asmeninio tobulėjimo naudai nustatyti. Dėl ribotos straipsnio apimties šiame straipsnyje pateikiami tik tie rezultatai, kurie tiesiogiai atspindi iškeltus probleminius klausimus.

Apklausa vykdyta internetinės apklausos metodu portale www.apklausa.lt, duomenų apdorojimas vyko naudojant Exel programą. Šiame straipsnyje dalis apibendrintų duomenų pateikiami lentelėse. Taikyta apklausa, išsiunčiant anketos nuorodą visiems studentams pagal gautus sąrašus į elektroninius paštus. Paprastai tyrimas yra statistiškai patikimas, kai reprezentatyvi imtis yra 95 proc. patikimumas, 5 proc. paklaida. Šis tyrimas yra statistiškai patikimas, nes tyrimo paklaida 3 proc., taikant visų aukštųjų mokyklų ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo studijų programų studentams. Tyrimo reprezentatyvumas pateiktas 1 lentelėje.

1 lentelė. Tyrimo reprezentatyvumas

Aukštoji mokykla	Bendras studentų skaičius	Reikiamas atsakymų skaičius su 5 proc. paklaida	Grįžusių anketų skaičius	Grįžusių anketų proc. nuo siųstų anketų skaičiaus
Kauno kolegija	263	156	162	62
Rezeknės technologijų akademija	54	47	49	91
Liepojos universitetas	147	107	116	79
Iš viso:	464	310	327	70,5

Šaltinis: sudaryta autorių pagal atlikto tyrimo duomenis, 2023.

Straipsnyje analizuojami ir lyginami kaip du atskiri vienetai Lietuvos Kauno kolegijos studentų (toliau – LT) bei Latvijos Rezeknės technologijų akademijos ir Liepojos universiteto studentų (toliau – LV) apklausos duomenys. Atliekant tyrimą laikytasi tyrimo etikos reikalavimų: tyrimo dalyviams tiksliai ir aiškiai paaiškintas tyrimo tikslas, tyrimo naudingumas, leista apsispręsti dėl savanoriško dalyvavimo tyrime, išsaugotas tiriamųjų anonimiškumas. Tyrimo duomenys panaudoti apibendrinti ir tik moksliniais tikslais. Šiame straipsnyje pateikiama tik dalis apklausos rezultatų, atskleidžiančių studentų įsitraukimo į savanorišką veiklą mastą, motyvus ir požiūrį į savanoriškos veiklos naudą asmeniniam tobulėjimui.

2.2. Apklauso (raštu) rezultatų analizė

Tyrimo metu apklaustų Lietuvos ir Latvijos respondentų nuomonė apie savanoriškos veiklos sampratą suvokiama yra vieninga. Abi apklaustos grupės teigė, kad tai savanorio neatlyginamai

atliekama visuomenei naudinga veikla (LT – 25,8 proc., LV – 29,3 proc.) bei savo noru pasirinkta veikla už kurią negaunama atlygio (LT – 23,2 proc., LV – 22 proc.). Savanorišką veiklą apklaustieji supranta, kaip altruizmo išraišką ir neatlygintinos pagalbos nuostatą. Savanoriškoje veikloje dalyvavimo mastas didesnis Latvijos studentų tarpe – 49,6 proc., nei Lietuvos - 42,8 proc. Beveik pusė apklaustųjų (LV – 49,2 proc., LV – 45,1 proc.) teigia, kad niekada nėra dalyvavę savanoriškoje veikloje, bet norėtų dalyvauti.

2 lentelė. Savanoriškos veiklos patirtis

Teiginys	LT studentai (proc.)	LV studentai (proc.)
Savanoriškoje veikloje dalyvauju reguliariai	14,6	17,9
Savanoriškoje veikloje dalyvauju laikas nuo laiko	50,4	61,5
Savanoriškoje veikloje dalyvauju atsitiktinai	47,1	48
Savanoriškoje veikloje niekada nedalyvavau, bet norėčiau dalyvauti	49,2	45,1
Savanoriškoje veikloje niekada nedalyvavau ir nenoriu dalyvauti	8,0	5,3

Šaltinis: sudaryta autorių pagal atlikto tyrimo duomenis, 2023.

Pedagogikos programų studentai savanoriškoje veikloje dalyvauja laikas nuo laiko (LT – 50,4 proc., LV – 61,5 proc.) ar atsitiktinai (LT – 47,1 proc., LV – 48 proc.) ir nedidelė dalis reguliariai (LT – 14,6 proc., LV – 17,9 proc.) (2 lentelė). Didžiausia dalis apklaustųjų, kurie dalyvavo savanoriškoje veikloje, teigia, kad dažniausiai tai buvo 1 - 2 dienų epizodinė veikla (LT – 93,2 proc., LV – 88,4 proc.). 45,3 proc. Lietuvos studentų dalyvavo trumpalaikėje (iki 3 mėn.) ir 31,6 proc. ilgalaikėje (daugiau kaip 3 mėn.) savanoriškoje veikloje, o atitinkamai Latvijos studentai – 21,6 proc. ir 21,2 proc. Neformalioje savanoriškoje veikloje dalyvavo 93,2 proc. Lietuvos studentų ir 90 proc. Latvijos studentų, tačiau formalioje savanoriškoje veikloje 70,5 proc. Lietuvos studentų ir tik 38,6 proc. Latvijos studentų. Apklaustų respondentų nedalyvavimo savanoriškoje veikloje pagrindinės priežastys – laiko (LT – 43,2 proc., LV – 31,5 proc.) bei informacijos (LT – 29,6 proc., LV – 30,9 proc.) stoka.

Pastebima, kad dalyvavimo savanoriškoje veikloje mastas turi nors ir nežymią didėjimo tendenciją. 2019 m. tiriant Lietuvos gyventojų požiūrį į savanorystę 31 proc. apklaustųjų teigė, kad dalyvavo / dalyvauja savanoriškoje veikloje (Jaunimo savanoriškos veiklos vystymas, 2020, p. 15). Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto duomenimis šiuo metu europiečiai yra labiau linkę įsipareigoti trumpalaikiai savanoriškai veiklai (Europos Sąjungos oficialus leidinys, 2022/C 152/04, 5.3 punktas) t. y., „dažnai pastebimas perėjimas nuo tradicinės, įprastos ilgalaikės savanoriškos veiklos, kuri grindžiama suplanuotais ir ilgalaikiais įsipareigojimais, prie epizodinės savanoriškos veiklos. Nemažai savanorių yra pasirengę imtis epizodinės veiklos, net ir vienkartinio renginio atveju, nes nenori prisiimti jokių ilgalaikių asmeninių įsipareigojimų“ (Europos Sąjungos oficialus leidinys, 2022/C 152/04, p. 9).

Pagrindinis motyvas, skatinantis dalyvauti savanoriškoje veikloje abiejų apklaustųjų grupių yra vienodas – noras padėti kitiems (LT – 21,3 proc. LV – 26,6 proc.), Lietuvos studentams dar svarbu išbandyti save skirtingose veiklose (14,3 proc.) ir tobulinti savo asmenines savybes (13,2 proc.), o Latvijos studentams svarbu – naujų iššūkių ieškojimas (15 proc.) ir išbandyti save skirtingose veiklose (14,7 proc.). Atskleista, kad respondentai paprastai savanoriškoje veikloje dalyvauja savo iniciatyva (LT – 29,6 proc., LV – 37,6 proc.) ar paskatinti draugų (LT – 9,9 proc., LV – 13,3 proc.) ir savanoriškos veiklos metu dažniausiai dirba ne vieni, bet veikia su kitais asmenimis (LT – 34 proc., LV – 44,2 proc.) ar dirba grupėje (LT – 16,6 proc., LV – 10,9 proc.).

Studentų dalyvavimo savanoriškoje veikloje pagrindinė motyvacijos nuostata sutampa su 2019 m. atlikto tyrimo metu išgrynintu Lietuvos gyventojų požiūriu. Šis tyrimas atskleidė, kad pagrindinis Lietuvos gyventojų dalyvavimo savanoriškoje veikloje motyvas – padėti kitiems (30 proc.), suteikti asmeninę prasmę (28 proc.), būti naudingam (19 proc.) (Šalies gyventojų požiūrio į savanorystę ir turimos savanoriškos patirties tyrimas, 2019, p. 35).

Apžvelgus teiginius, apibūdinančius, kokiose veiklos srityse apklaustieji dažniausiai savanoriauja, pastebėta, kad dažniausiai renkama socialinės veiklos (LT – 74,1 proc., LV – 83,3 proc.), švietimo (LT – 62,3 proc., LV – 71,2 proc.) bei kultūrinės veiklos (LT – 70,3 proc., LV – 62,9 proc.) sritys (3 lentelė). Lietuvos studentai dar aktyviau linkę dalyvauti religinės veiklos (LV – 46,9 proc.) ir bendruomenių veiklos (LV – 46 proc.) srityse, o Latvijos studentai – sporto veiklos srityje (LV – 51,5 proc.).

3 lentelė. Savanorystės veikimo sritys

Teiginys	LT studentai (proc.)	LV studentai (proc.)
Socialinės veiklos sritis (pagalba pažeidžiamoms žmonių grupėms, pagalba renkant skurstantiesiems labdarą maistu, drabužiais, reikalingais daiktais ir pan.)	74,1	83,3
Švietimo sritis (savanorių įsitraukimas į papildomas popamokines ar poststudijines institucijų veiklas)	62,3	71,2
Aplinkosaugos sritis (įvairios žaliųjų organizacijos, vykdančios visuomenines ir politines akcijas, gyvūnų globos organizacijos, kurių nariai saugo ir globoja naminius augintinius, išvartus arba atneštus jų šeimininkų ir pan.)	44,3	43,1
Kultūrinės veiklos sritis (meno ir kultūros renginiai: koncertai, festivaliai, spektakliai, parodos ir t. t., kur savanoriai padeda atlikti organizacinius, tvarkos palaikymo ir kitus darbus)	70,3	62,9
Sporto sritis (tarptautiniai ir nacionaliniai sporto renginiai, kur reikalinga įvairi savanoriška veikla, mankštos propagavimas)	36,1	51,5
Sveikatos priežiūros sritis (organizacijos, vienijančios tam tikra liga sergančius asmenis, kurios atstovauja bendriems interesams ir lengvina ta liga sergančių žmonių gyvenimą, ligonių lankymas namuose)	19,3	10,5
Bendruomenių veiklos sritis (mikrorajonų, kaimo ir kitų vietos bendruomenių organizacijos, besirūpinančios vietinės bendruomenės aktualijomis)	46	31,7
Religinės veiklos sritis (savanorystė kasdienėje bažnytinių bendruomenių veikloje ir renginiuose)	46,9	30,2

Šaltinis: sudaryta autorių pagal atlikto tyrimo duomenis, 2023.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas savo ataskaitoje teigia, kad „jaunimas daugiausiai dalyvauja dviejose pagrindinėse savanoriškos veiklos srityse: labdara, humanitarinė pagalba, parama vystymuisi (44 proc.) ir švietimas, mokymas ir sportas (40 proc.)“. Tai yra populiariausios jaunimo veiklos sritys visose ES valstybėse narėse (Europos Sąjungos oficialus leidinys, 2022/C 152/04, p. 6).

Siekiant įvertinti respondentų savanorystės naudą asmeniniam tobulėjimui, kuri įvardinta kaip kategorija, apibendrinus respondentų atviro klausimo rezultatus išskirtos 7 subkategorijos, kurios gautos prasminiais vienetais suskirsčius į sakinius ir priskyrus juos konkrečiam reiškiniui pagal būdingus savitus bruožus. Kategorijoje „Savanorystės nauda asmeniniam tobulėjimui“ grupuojant atsakymus išskirtos šios subkategorijos – „Emocinis pasitenkinimas“, „Asmeninė savirealizacija“, „Naujos patirties įgijimas“, „Dorovinių vertybių puoselėjimas“, „Bendravimo ir bendradarbiavimo įgūdžių stiprinimas“, „Naujų pažinčių suradimas“, „Problemų sprendimų valdymas“, apskaičiuoti atsakymų dažniai bei nustatytas jų eiliškumas pagal reikšmingumą (4, 5 lentelės).

4 lentelė. Savanoriškos veiklos nauda asmeniniam tobulėjimui (LT studentai)

Subkategorijos	Patvirtinantis teiginiai
Emocinis pasitenkinimas (7)	išmokstama „atjautos ir supratimo kitam žmogui“, „gera pamatyti kitų veiduose šypseną“, „naudingas laiko praleidimas atliekant gerą darbą“, „tai teikia labai daug džiaugsmo“, „emocinė būseną, savijauta yra neįkainuojama“, „suteiks Jums ir aplinkiniams gerų emocijų“, „atsidavimas kitam, be atlygio ateina suvokimas, kad pinigai tik materija, o pagalba žmonėms emocijos tai nenupirksi“.
Asmeninė savirealizacija (6)	„parodyti savo paties gebėjimus“, „atrasti savo paties slaptus talentus“, „geriau pažinti save bei savo pomėgius, poreikius ir galimybes“, „padeda realizuoti save „išlieti savo mintis“, pasiūlymus“, „išbandyti savanorystę užsienyje, iš mano patirties ten geresnės sąlygos ir platesnės galimybės“, „išbandyti save, perlipsti per viską“.
Naujos patirties įgijimas (6)	„nemokamai įgausite patirtį“, „visapusiškai plečia akiratį“, „veiklos pobūdį galima pasirinkti, pagal savo sugebėjimus ir susidomėjimą“, „kokių žinių ir patirties ten įgauni, jokia teorija ar pasakojimai neatstos“, „įgyosite daug patirties“, „kad ateičiai žinotum tai ką tu nori daryti ar bandyti kažką naujo“.

4 lentelės tęsinys

Dorovinių vertybių puoselėjimas (3)	„ne tik susipažįsti su žmonėmis, tačiau ir gali išsigrįninti savo vertybes, suprasti/jausti kitus žmones“, „padėti, kam reikalinga pagalba, ištiesti pagalbos ranką, pabūti, pabendrauti su vienišu senyvu žmogumi, tai tikrai nesudėtinga ir tikrai garbingai žmogiška“, „įkvėps daryti gera ateityje“.
Bendravimo ir bendradarbiavimo įgūdžių stiprinimas (2)	„tai būdas mokytis bendravimo ir bendradarbiavimo su kitais žmonėmis“, „sustiprins bendruomeniškumo jausmą“.
Naujų pažinčių suradimas (1)	„padės susirasti naujų pažinčių, kurios gali pravesti gyvenime“.
Problemų sprendimų valdymas (1)	„nėra daug darbo, bet svarbu suprast ir žinoti informaciją kritiniu metu“.

Šaltinis: sudaryta autorių pagal atlikto tyrimo duomenis, 2023.

5 lentelė. Savanoriškos veiklos nauda asmeniniam tobulėjimui (LV studentai)

Subkategorijos	Patvirtinantys teiginiai
Emocinis pasitenkinimas (16)	„pajusti didelį pasitenkinimą, kad esi naudingas“, „dalyvauti, nes jausmai po to yra puikūs“, „atlyginimas nesvarbu, svarbiausia emocijos“, „tai teikia pasitenkinimą“, „savijauta geresnė“, „net jei savanoriškas darbas yra nemokamas, jis turi naudos“, „galite padėti ir už tai negauti atlygio, bet vis tiek gausite teigiamą įspūdį ir gerą patirtį“, „malonus laikas ir emocijos“, „nes toks geras jausmas apie nuveiktus darbus ir suvokimas, kad gali padėti tiems, kuriems to reikia“, „pasitenkinimo jausmas, kad tavo šypsena, išklausymas, padaršinimas kažkam buvo svarbūs, pakeisti žmogaus gyvenimą ir padaryti žmogų geresniu“, „galimybė padėti“, „tai teikia pasitenkinimą“, „tai ne tik finansinė parama, bet ir darbas, kurį įdedi tam, kad iš visos širdies kam nors padėtum“, „idėjos įkvėpia tiek save, tiek bendražygius“, „tai suteikia daug džiaugsmo“, „galimybė mėgautis emocijų ir įvykių gama“.
Asmeninė savirealizacija (13)	„įgyti žvilgsnio į kažką, ką norėtumėte tobulinti ateityje“, „kelia pasitikėjimą savimi“, „pabandyti suprasti, ar tai man, ar ne“, „gyvenime reikia išbandyti viską, taip pat ir savanorišką darbą, nes tai ne tik įdomu, bet ir padėsi sau ir kitiems“, „savęs augimas, galimybė būti komunikabilesniems, aktyvesniems, jaustis laisvesniems, saugesniems“, „skatina savo gebėjimų augimą, bet ir pasitikėjimą savimi“, „gali pasikeisti kasdienybė“, „atrasti savo naujų talentų“, „dalyvauti savanoriškoje veikloje, siekiant tobulinti įgūdžius“, „naujų iššūkių išsikėlimas, užčiuopti dar neatskleistus savo gebėjimus“, „galimybė ir padėti kitiems, ir tobulėti pačiam“, „išbandyti save ir ką tu sugebi“, „mesti sau iššūkį ir įrodyk sau, kad viskas yra įmanoma“.
Naujos patirties įgijimas (12)	„nes tai lavins įgūdį neimti į galvą mažų nesėkmių ir tęsti savo darbą tol, kol bus pasiektas tikslas“, „tobulinti save ir plėsti akiratį“, „galimybė tobulėti“, „tobulėjimas“, „patirties įgijimas“, „įgyjate naujų patirčių“, „nieko neprarandi, tik įgyji“, „savanoriškas darbas suteikia patirties ir žinių, kurių negalima gauti kitur“, „galimybė įgyti naujos patirties, naujų žinių“, „galimybė pažinti kitas sritis“, „ir kartais gali atverti kai kurias duris naujoms galimybėms“, „puiki galimybė lavinti naujus įgūdžius“.
Dorovinių vertybių puoselėjimas (7)	„nežiūrėti tik sau naudos“, „vertinti save kaip žmogų, kuris domisi pagalba be atlygio“, „to negalima nusipirkti už jokius pinigus“, „turime atlikti ne tik fizinį darbą šioje žemėje, kad išlaikytume savo fizinį kūną, bet taip pat turime atlikti, praturtinti savo sielą, o tai padaryti galime tik būdami gailėstingi ir padėdami žmonėms“, „gėris didina gėrį“, „bet kokia pagalba kitiems didina gėrį“, „įgyta užuojauta, palaikymas, atsakomybė yra labai svarbūs dalykai šiame pasaulyje“.
Naujų pažinčių suradimas (7)	„susirasti naujų draugų“, „naujų kontaktų susiradimas“, „nauji draugai ir kontaktai“, „galimybė susipažinti su naujais žmonėmis“, „nauji draugai“, „galimybė plėsti draugų ratą“, „naujų kontaktų įgijimas“.
Bendravimo ir bendradarbiavimo įgūdžių stiprinimas (2)	„iniciatyvą bendradarbiauti su kitais žmonėmis“, „galimybė susirasti bendraminčių, su kuriais bendradarbiausi ateityje“.
Problemų sprendimų valdymas (1)	„galimybė pasijuokti iš savęs, kad geriau suprastum kitus žmones“.

Šaltinis: sudaryta autorių pagal atlikto tyrimo duomenis, 2023.

Galima pastebėti, kad iš išskirtų 7 subkategorijų tiek Lietuvos, tiek Latvijos studentų apklausos atveju stipriausiai atspindi analizuojamos kategorijos esmę šios subkategorijos – emocinis pasitenkinimas, asmeninė savirealizacija bei naujos patirties įgijimas. Lietuvos studentams dar yra labai

svarbi išskirta subkategorija – dorovinių vertybių puoselėjimas, o Latvijos studentams - naujų pažinčių suradimas.

Analizuojant įvairių autorių nuomonę taip pat pastebėta, kad savanoriška veikla, nukreipta ne tik į kitų bet ir savo poreikių tenkinimą, kaip savo vertės stiprinimą, asmenybės tobulinimą (Pruskus, 2014, p. 80), kad pagrindiniai savanoriškos veiklos „varikliai“ ne tik yra galimybė padėti kitiems, bet ir savo asmeninės prasmės matymas (Šalies gyventojų požiūrio į savanorystę ir turimos savanoriškos patirties tyrimas, 2019, 59 psl.), savanoriška veikla jauniems žmonėms sudaro sąlygas ugdyti kompetencijas naudingas asmeniniam, gyvenime, stiprina pilietines nuostatas (Jaunimo savanoriškos veiklos vystymas, 2020, p. 30).

Išvados

1. Mokslinės literatūros analizė atskleidė, kad savanoriška veikla yra matomiausia solidarumo skatinimo, socialinės įtraukties ir socialinio kapitalo kūrimo išraiška, daranti transformacinį poveikį visuomenei ugdo atsakomybės jausmą ir turi didelę teigiamą įtaką fizinei ir psichinei sveikatai, o savanoriavimo patirtis lavina asmeninius įgūdžius, skatina socializaciją bei savirealizaciją ir tampa patirtimi bei ateities kapitalu, kurį vėliau visuomenė, ypač jaunimas, gali pritaikyti ir darbo rinkoje.

2. Tyrimo rezultatai atskleidė: savanoriškoje veikloje dalyvavimo mastas didesnis Latvijos studentų nei Lietuvos. Beveik pusė apklaustųjų teigė, kad niekada nėra dalyvavę savanoriškoje veikloje, bet norėtų dalyvauti. Didžiausia dalis apklaustųjų dalyvavo ne ilgalaikėje, o epizodinėje savanoriškoje veikloje. Beveik dvigubai didesniu mastu Lietuvos pedagoginių studijų studentai dalyvavo formalioje savanoriškoje veikloje, lyginant su Latvijos studentais. Pagrindinis motyvas, skatinantis dalyvauti savanoriškoje veikloje, abiejų apklaustųjų grupių yra vienodas - noras padėti kitiems, Lietuvos studentams dar svarbu išbandyti save skirtingose veiklose ir tobulinti savo asmenines savybes, o Latvijos studentams svarbu - naujų iššūkių ieškojimas ir išbandyti save skirtingose veiklose. Respondentai paprastai savanoriškoje veikloje dalyvavo savo iniciatyva ar paskatinti draugų, o savanoriškos veiklos metu dažniausiai dirbo ne vieni, bet veikė su kitais asmenimis ar dirbo grupėje. Pastebėta, kad dažniausiai buvo savanoriaujama socialinės veiklos, švietimo bei kultūrinės veiklos srityse. Lietuvos studentai dar aktyviau buvo linkę dalyvauti religinės veiklos ir bendruomenių veiklos srityse, o Latvijos studentai – sporto veiklos srityje. Dalyvaujant savanoriškoje veikloje svarbu tenkinti ne tik kitų, bet ir savo poreikius, gaunant naudos savo asmeniniam tobulėjimui. Ir Lietuvos, ir Latvijos studentams reikšmingiausia yra tai, kad patyrė emocinį pasitenkinimą, galėjo save realizuoti bei įgyti naujos patirties. Lietuvos studentams dar buvo labai svarbi gauta asmeninė nauda - dorovinių vertybių puoselėjimas, o Latvijos studentams - naujų pažinčių suradimas.

Literatūra

1. Europos Sąjungos oficialusis leidinys (2022/C 152/04). *Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Savanoriai – Europos ateitį kuriantys piliečiai“*. Prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2022:152:FULL&from=SK>
2. Flash Eurobarometer 478. (2019). *How do we build a stronger, more united Europe? The views of young people*.
3. Haski-leventhal, D., Paull, M., Young, S., Maccallum, J., Holmes, K., Omari, M., Scott, R., Alony, I. (2020). *The Multidimensional Benefits of University Student Volunteering: Psychological Contract, Expectations, and Outcomes. Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 49(1), 113–133. <https://doi.org/10.1177/0899764019863108>
4. *Jaunimo informavimo ir konsultavimo vadovas*. (2013). Jaunimo reikalų departamento prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos užsakymu parengė Lietuvos jaunimo organizacijų taryba. Prieiga per internetą: <http://kretingosjaunimas.lt/sites/default/files/leidiniai/jik-vadovas.pdf>
5. *Jaunimo savanoriškos veiklos vystymas Lietuvoje*. (2020). Tyrimo ataskaita.
6. Kurapkaitienė, N. (2013). *Darbo su savanoriais pagrindai*. Vilnius.
7. Kurapkaitienė, N., Kėžaitė – Jankūnienė, M. (2015). *Būk savanoris – keisk pasaulį*. Metodinis leidinys. UAB BALTOprint, Vilnius.

8. LR Seimas (2011). *Lietuvos Respublikos savanoriškos veiklos įstatymas* (2011-06-22 įstatymas Nr. XI-1500). Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.402802>
9. LR Seimas (2021). *Dėl 2022 metų paskelbimo savanorystės metais* (2021-05-13 nutarimas Nr. XIV-314). Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/5acabf828d5711eb998483d0ae31615c>
10. LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerija (2013). *Nacionalinė jaunimo savanoriškos veiklos programa* (2013-02-25 įsakymas Nr. A1-73). <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.443631/asr>
11. *Measuring the impact of volunteering. Position paper.* (2018). Prieiga per internetą: <https://volonteurope.eu/wp-content/uploads/2020/10/Measuring-Impact-FINAL.pdf>
12. Paplauskienė, A. (2021). *Savanorystė, kaip žmogiškasis išteklius, teikiant viešąsias socialines paslaugas savivaldybėje*. Jaunųjų mokslininkų darbai, Nr. 1 (51), 31-47.
13. Pruskus, V. (2014). *Jaunimo dalyvavimo savanoriškoje veikloje įtaka socializacijai ir kompetencijų ugdymuisi*. Santalka: filologija, edukologija, t. 22, Nr. 1, 74-81.
14. *Savanorystės esamos situacijos analizė*. (2019). Prieiga per internetą: <http://kurkl.lt/wp-content/uploads/2019/12/Savanoryst%C4%97s-esamos-situacijos-analiz%C4%97.pdf>
15. *Šalies gyventojų požiūrio į savanorystę ir turimos savanoriškos patirties tyrimas*. (2019). Prieiga per internetą: <https://socialbreeze.lt/wp-content/uploads/2020/02/Tyrimo-ataskaita-Savanoryst%C4%97-2019-Social-Breeze.pdf>
16. Кисляков П.А., Шмелева Е.А., Говин О. (2019). *Современное волонтерство в воспитании просоциального поведения личности*. Образование и наука. 21(6):122-145. <https://doi.org/10.17853/1994-5639-2019-6-122-145>
17. Плетенева, И., Мартынова, Л., Баринова, Л. (2019). *Волонтерская деятельность как средство формирования будущего педагога*. Вестник Костромского государственного университета. Серия: Педагогика. Психология. Социокинетика, 25 (4), 160-165.

EXPRESSION OF VOLUNTEER ACTIVITY OF EDUCATION STUDIES STUDENTS: THE CASE OF LITHUANIA AND LATVIA HIGH SCHOOLS

Algimantas Bagdonas, Nijolė Meškeliėnė, Svetlana Ušča, Jana Grava

Summary

Although special attention has been paid to volunteering in the last decade, there is a tendency to get involved in this activity, but not all EU countries, including the Baltic countries, pay enough attention to strengthening the idea of volunteering and its infrastructure, many processes are left to themselves. In order to draw attention to this, the European Economic and Social Committee calls on the EU Commission to take action and declare 2025 as the European Year of Volunteers. In the article, based on the data of the scientific analysis and the conducted research, it was aimed to find out the extent, motivations and benefits for personal development of Lithuanian and Latvian pedagogical pre-school and pre-school education program students. In the course of this research, it was relevant to find out the extent, motives and benefits of future pre-school and pre-school education pedagogues' involvement in voluntary activities for personal development. The purpose of this study was to investigate the expression and characteristics of voluntary activities of Lithuanian and Latvian high school students who have chosen Preschool and Preschool education studies. In order to define the essence of the scientific problem, problematic questions are raised: what is the involvement of students of pedagogical study programs in voluntary activities? What are the motivations for volunteering? What are students' attitudes towards the benefits of volunteering? The purpose of the research is to reveal the expression of students' volunteering. The research used the methods of scientific literature and document analysis, written survey, descriptive statistics, content analysis and generalization. The analysis of scientific literature revealed that volunteering can take very different forms - local volunteering, national and international volunteering, specialized activities, specific age groups activities of representatives, short-term and long-term. Each form has its own advantages, so it is very important to choose not only the topic, but also the form that meets the needs of the volunteer. The results of the study revealed: the level of participation in voluntary activities is higher among Latvian students than Lithuanian students. Almost half of the respondents said that they have never participated in voluntary activities, but would like to participate. The largest part of those interviewed did not participate in long-term, but episodic volunteer activities. Lithuanian pedagogic studies students participated in formal voluntary activities to almost twice the extent compared to Latvian students. The main motive that encourages participation in voluntary activities is the same for both surveyed groups - the desire to help others, it is still important for Lithuanian students to test themselves in different activities and to improve their personal qualities, while for Latvian students it is important to look for new challenges and test themselves in different activities. Respondents usually participated in voluntary activities on their own initiative or encouraged by friends, and during

voluntary activities they usually did not work alone, but worked with other persons or worked in a group. It was noticed that volunteering was mostly done in the fields of social activities, education and cultural activities. Lithuanian students tended to participate even more actively in the fields of religious activities and community activities, while Latvian students - in the field of sports activities. When participating in voluntary activities, it is important to meet not only the needs of others, but also personal benefiting and personal development. The most significant thing for both Lithuanian and Latvian students is that they experienced emotional satisfaction, were able to realize themselves and gain new experience. For Lithuanian students, the personal benefit received was also very important - the cultivation of moral values, and for Latvian students - finding new acquaintances.

Key words: students of education studies, volunteer, volunteering, voluntary activity, education.